

ישעיהו שפיגל

ניקי

אַננאָ יאַקאָוועוואָ טעמקין, די אַלמנה פֿונעם פוטער-סוחר יאַקוב
שימאָן טעמקין, האָט נאָר באַוויזן אַראָפּצוכאַפּן פֿונעם פֿאַרמאַכטן,
שוואַרצן קלאַוויר דאָס קליינע, איינגערעמטע פֿאַטאַגראַפֿיעלע פֿון
איר פֿאַרשטאַרבנעם מאָן, בעת דער דייַטש איז שוין געשטאַנען
אויפֿן שוועל פֿון דער אויפֿגעפֿראַלטער טיר און געוואָרפֿן אין שטוב
אַריין אַ כוואַלע מיט הייזעריקע קולות:

— ר-ר-אָוס-ס!

אייגנטלעך, איז אין גאַנצן שוין נישט געווען קיין איין-איינציקער ייד,
און אַז די אַלמנה האָט נישט געהערט די יללות אויפֿן הויף פֿון די
לויפֿענדיקע יידן, איז עס נאָר געווען דערפֿאַר, וואָס זי איז געווען
אויף דער עלטער שטאַרק טויבלעך און גראַד היינט אין דער פֿרי,
איידער ס'האָט זיך נאָך אַריינגעריסן אַ ביסל ליכט דורך די שווערער
גאַרדינען, האָט זיך איר פֿאַרגלוסט צו עפֿענען דעם קלאַוויר, דעם
גרויסן, שוואַרצן קאַסטן – און אירע אַלטע, פֿאַרמעטענע פֿינגער
האַבן זיך געגליטשט איבער די פֿאַרגעלטע קלאַווישן. מען קען נישט
זאָגן, אַז דאָס איז געווען אַ ניגון, וואָרעם אירע פֿינגער האַבן שוין
זינט יאָרן געציטערט פֿון אַלטקייט, געווען אויסגעטריקנט ווי אַלטע,
צעפֿאַלענע קאַרע. פֿונדעסטוועגן איז דעם גאַנצן פֿרימאָרגן
אַרומגעגאַנגען אין אירע טויבלעכע אויערן דער ווידערקול פֿון די
עטלעכע קלאַנגען, און דאָס איז אויך געווען די סיבה, פֿאַר וואָס די
אַלטיטשקע האָט אַפֿילו נישט געהערט דעם געשרי פֿון דייַטש אויף
דער שוועל.

גראַד דעמאָלט, ווען דאָס איז געשען, – איז דער הונט ניקי געלעגן
נעבן די גרויסע, אַראָפהענגענדיקע גאַרדינען און דאָרט געדרימלט אַ
זקניש-הינטישן דרימל, דאָס שפיציקע מויל אויסגעצויגן אויף זיינע
ביידע, אַרויסשטאַרצנדיקע, פֿאַדערשטע פֿיס. ער איז שוין געווען
אַלט, דער הונט ניקי, מיט אַן אויסגעקראַכענער הינטישער פֿעל, פֿון

וואָנען ס'האָבן אַרױסגעקוקט אַ ביסל העלערע פֿלעקן פֿון זאַמד-קאַליר. זײַנע פֿיס זײַנען געווען שוואַכלעך און נאָר די אויגן זײַנע – גרויסע, ברוינלעכע, מיט אַ לױטערן בלאָען אָפּגלאַנץ פֿון מעטאַל – האָבן נאָך דערמאָנט פֿון אַמאָליקער, שפּילעוודיקער, הינטישער יוגנט.

די אַלמנה מיטן הונט האָבן געלעבט אין הויז אָן אָפּגעצױמט, אײַנזאַם לעבן. ניקי איז אַרומגעגאַנגען אין די חדרים מיט זײַנע שווערע, ווײַכע פֿיס, דעם קאַפּ אַ ביסל אַראָפּגעבױגן, און געוויגט זיך אַ טרױעריקער און פֿאַרשוויגענער פֿון מידע מחשבוֹת פֿון אַלטקײט. ער איז אַהער געקומען צו די טעמקינס פֿון ערגעץ אַ פֿאַלוואַרק נאָך בײַם לעבן פֿון איר מאַן יאַקוב שימאָן טעמקין. נאָכן טױט פֿון בעל-הבית פֿלעגט די אַלמנה גאַנצע טעג זיך צוהערן צו די באַוועגונגען פֿון ניקין אין דער טױטלעכער פֿאַרגלױערטקײט פֿון די שטובן. אַז זי פֿלעגט זיצן בײַם טיש און ניקי איז געווען קעגניבער אין שלאָף-חדר, וווּ ער פֿלעגט גאַנצע טעג נישט וועלן אָפּטרעטן פֿונעם פֿאַרשטאַרבענעם בעט, – איז איר אויסגעקומען, ווי אין דרינען, אינעם שלאָפֿצײמער, וואָלט ווידער אַרומגעגאַנגען איר פֿאַרשטאַרבענער מאַן אין זײַנע ווײַכע פֿרימאַרגן-פּאַנטאַפֿל. זי האָט זיך אײַנגעהאַרכט אינעם מינדסטן גערויש פֿון דרינען, אָנגעשפּיצט די טױבלעכע אויערן און אַ בלײַכקײט האָט זיך געזעצט פּלוצים איבער איר אַלטן, פֿאַרוועלקטן שטערן. זי האָט באַשײַנפֿערלעך געהערט די ווײַכע, פּאַמעלעכדיקע טריט פֿון איר מאַן יאַקוב שימאָן טעמקין. באַלד וועט ער זיך אַוודאי באַווייזן אויפֿן שוועל, זיך אַוועקזעצן אויפֿן פּלושענעם פּאַטעל, אויסצײען די האַנט צום פּלעד און אים אַריבערוואַרפֿן איבער זײַנע בײַדע ציטערדיקע קני, וואָס האָבן לאַנגע יאָרן געליטן נאָך אַ געלענק-אַנצינדונג.

צווישן דער אַלמנה אַננאַ יאַקאָוועוואַ טעמקין און איר אַלטן הונט ניקי איז אַנטשטאַנען אַ מין דין געוועב פֿון יענע-וועלטיקע רעיונות און חלומות. זי האָט אין זײַן אַראָפּהענגענדיקן, אַלטן קאַפּ, אין זײַן אַלט געוואַרענער פֿעל און אין פֿײַכטן בליק פֿון זײַנע בלאָלעכע אויגן-אַפּלען געזען אַ פֿלאַטערדיקן שאָטן פֿון איר מאַן. צי איז עס געווען דערפֿאַר, וואָס ניקי האָט זיך יאָרן אַרומגערינגלט מיטן בעל-הבית און ווי יעדער הונט געווען גרייט צו שטרעקן ס'לעבן פֿאַר אים, צי דערפֿאַר, וואָס ער האָט מיט דער צײַט איבערגענומען דעם בעל-

הבית' וואקלדיקן, ווייכן גאנג איבער די טעפֿיכער, זיין אַראָפהענגענדיק מויל מיט די פֿאַרלאָפֿענע אויגן, – אַזוי צי אַזוי, די אַלמנה אַנאַ יאַקאָוולעוונאַ טעמקין האָט קיין מאָל נישט אַרומגענומען דעם הונטס קאַפּ אָן אַן אינערלעכער אומרו, בעת זי האָט אים געגלעט איבער זיין אַלטער, אויסגעקראַכענער פֿעל. צווישן ביידן איז געווען אַזוינס, וואָס אַנטשטייט צווישן איינאַמע לעבעדיקע באַשעפֿענישן – צווישן מענטש און חיה: אַן אינעווייניק, וואָרעם, בינדנדיק געפֿיל, וואָס גרענעצט מיט ליבשאַפֿט און מסירת-נפֿש.

ווי נאָר דער דייַטש איז געבליבן שטיין אויפֿן שוועל ביי דער אויפֿגעפֿראַלטער טיר און איידער די אַלמנה האָט נאָך אַראָפֿגעכאַפֿט פֿונעם קלאַוויר די איינגעראַמטע פֿאַטאַגראַפֿיע פֿון איר פֿאַרשטאַרבענעם מאַן, – איז שוין ניקי געשטאַנען נעבן שוועל. ער האָט אויפֿגעהויבן זיין אַלטן קאַפּ קעגן דעם דייַטש, צעפֿענט זיין ברייט מויל, פֿון וואָנען ס'האַבן אַרויסגעקוקט די לעצטע, נישט אַרויסגעפֿאַלענע, אַלטע ציין און מיט אַ ווילדן דרייַמאָליקן געוואָי זיך געלאָזט דעם דייַטש אין פנים אַריין.

מען האָט געזען, ווי ניקי האָט פֿלוצים שטראָמער אָנגעצויגן זיין רוקן, געצאַפֿלט מיט זיינע אַלטע פֿיס, געלאָפֿן אומרויך פֿון אַרט צו אַרט און געווען גרייט זיך וואָרפֿן אויפֿן דייַטשן פֿרעמדן מענטש אין זיין גרינעם, משונהדיקן מונדיר. די אַלטקייט זיינע איז מיט אַ מאָל פֿאַרשווונדן, די פֿיס האָבן זיך אויסגעגליכן און נאָר אַ הייסע סליונע האָט געגאָווערט פֿון זיין געפֿענט מויל מיט אַ הינטישער ווילדקייט, סיטשענדיק דערביי, ווי ער וואָלט געוואָלט זאָגן: – כּווייס... כּווייס... דו ביסט אונדזער שונא... דו ביסט אונדזער שונא... נאָר וואָרט... וואָרט... וואָרט...

דער דייַטש אויף דער שוועל איז אויף אַ רגע צעטומלט געוואָרן. ער האָט זיך ווי פֿאַרלוירן פֿאַר דעם צעגליטן פֿייער, וואָס האָט זיך געגאָסן פֿון דעם אַלטן הונטס אויגן. ער האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן פֿאַרן לעדערנעם געווער-טעשל. די אַלמנה האָט אין אַ ציטערדיקן קול אויסגעשריגן:

—גנאָדע, האָבן זי דאָך גנאָדע...איינ אַרמעס, אומשולדיקעס טיר...

זי האָט מיט איר אַלטן גוף אין גאַנצן פֿאַרשטעלט ניקין פֿאַרן דייטש און הינטערוויילעכס אים גענומען גלעטן און באַרויִקן מיט די הענט. ער איז אויף אַ רגע שטיל געבליבן און געצאָפלט ווי אַ געבונדענער אין דער אַלטערס הענט. די אַלמנה האָט אים לסוף אַ שלעפּ געטאָן פֿאַר דעם אַראָפהענגענדיקן קייטעלע און ביידע זיינען זיי פֿאַרשוונדן דורך פֿינצטערן קאַרידאָרל גלייך אויף דער גאַס אַרויס.

אַדורכלויפֿנדיק דאָס קאַרידאָרל, האָט אַננאָ יאַקאָוולעוונאָ טעמקין נאָך מיטגעכאַפּט דאָס שוואַרצע שטעקעלע מיט דער זילבערנער גאַלקע, וואָס איז דאָרט תמיד געהאַנגען. אָן דעם דאָזיקן שטעקעלע, וואָס איז איר פֿאַרבליבן נאָך איר מאָן יאַקוב שימאָן טעמקין, האָט זי בכלל נישט געקענט קיין טריט טאָן אויף אירע דאַרע, אַלטע פֿיס.

זי איז איצט געגאַנגען אויף דער גאַס אָנגעלענט אויף דעם שוואַרצן שטעקעלע מיט דער זילבערנער גאַלקע, מיט דער אָפּגעראַטעוועטער פֿאַטאָגראַפֿיע אין בוזעם און ביים קייטעלע געשלעפּט דעם הונט. מען קען נישט זאָגן, אַז אירע אויגן האָבן געזען, וואָס אַרום איר טוט זיך. ס'איז געווען פֿראַסטיק, אַ בלאָלעכער באַגינען. די גאַס, די הייזער, די טראַטואַרן האָבן זיך געהילט אין אַ בלאָלעך-זילבערנעם געוועב פֿון פֿרימאָרגן-נעפּלען, וואָס עס שפינט אויס דער פֿריער פּוילישער ווינטער. די פּנימער פֿון די דורכלויפֿנדיקע מענטשן זיינען געווען געלע, בלייכע. ניקי האָט נאָך אַלץ געטאַמלט און זיך געהאַלטן אין איין רייסן אויף צוריק. ער האָט נישט געוויסט, וווּ די באַלעבאַסטע פֿירט אים. טייל מאָל האָט ער זיינע אויגן אָנגעהאַנגען אויף דער אַלמנהס פנים און זי האָט, גייענדיק אַזוי, מיט איין מאָל דערפֿילט אַן אייזיקע קעלט אויף איר אַלט האַרץ. אַ דינע אימה איז זי באַפֿאַלן. פֿון דעם הונטס אויפֿגעהויבענע אויגן האָט אַרויסגעקוקט דער פֿייכטער, טויטער בליק פֿון איר פֿאַרשטאַרבענעם מאָן יאַקוב שימאָן טעמקין. און אָט זיינען זיי ביידע דאָ, צוגעקייטלטע איינער צום צווייטן אינעם געוועב פֿון די זילבערנע פֿראַסט-נעפּלען, וואָס וויקלען זיך הינטער נידעריקן, פֿינסטערן הימל. זיי גייען ביידע, שוין אָנגעלענט איינער אין צווייטנס אַרעם, שווייגנדיקע, מיט מידע, אַראָפהענגענדיקע קעפּ. קאַלטע, בייזע מחשבות צינדן איר אַלטן, פֿאַרדרימלטן מוח. זי הערט שוין באַשיינפֿערלעך אַ קילן אָטעם זיך וויקלען אַרום איר אויער און זי הערט ווערטער ווייטע, קאַלטע און אויסגעלאָשענע.

די אלמנה, וואָס האָט אַזוי פֿיל יאָרן געלעבט אָפּגעצוימט פֿון ייִדן און ייִדישקייט, האָט זיך פּלוצים ווי אויפֿגעכאַפּט פֿון אַ הינערפּלעט. אייגנטלעך, האָט מען זי דאָך געטריבן פֿון שטוב ווי אַ ייִדן צוזאַמען מיט אַלע ייִדן, כאָטש מיט אַזוי פֿיל יאָר צוריק איז איר שוועל שוין געווען פֿאַרגוישט: דער איינציקער זון, וואָס האָט זיך געשמדט און חתונה געהאַט מיט אַ קריסטין, איז נאָך לאַנג פֿאַר דער מלחמה אַוועק ערגעץ קיין גאַליציע און דאָרט געלעבט אינעם פֿאָלואַרק פֿון זיין ווייבס עלטערן. אויף די חגאות פֿלעגן אָנקומען צו דער אַלטער מתנות פֿון זון. זי האָט פֿריער שוין געוויסט, וואָס אַזוינס דער זון שיקט איר יעדעס יאָר: אַ גרויסן, אויסגעפּאַשעטן, גוט-פֿאַרפּעקלטן אינדיק און אַ האַלבן שאַק קאָלירטע חגא-אייער. מיטן אינדיק האָט זי זיך ווי עס איז אָן עצה געגעבן, אָבער צו די קאָלירטע חגא-אייער האָט עפעס די אַלטע געהאַט אַ פֿרעמד און טויט געפֿיל. זיי זיינען געבליבן טאַקע, די אייער, ליגן גאַנצן חדשים, אַ שטויב האָט זיך געזעצט אויף זייער קאָלירטער סקאַרלופּע, ביז זי פֿלעגט זיי איינציקווייז צעפּיצלען אין די אָוונטן, אונטער ליכט פֿונעם ברייטן זשיראַנדאָל, און שפּעטער אַרויסלייגן אויפֿן ווענעציאַנער פֿענצטער-ראַם פֿאַר די הונגעריקע וורובלעס.

זי אַליין איז שוין פֿון די קינדער-יאָרן אָן געווען פֿרעמד פֿון ייִדישקייט און ייִדן. גאַנצע יאָרן האָט מען איבער שוועל נישט געזען קיין ייִדיש פנים. די מלחמה, וואָס איז אַראָפּגעפּאַלן אויף דער שטאָט אַזוי פּלוצים, האָט אין די ערשטע טעג אַפֿילו נישט דערגרייכט צו דער אלמנה'ס גרויסע און גרוימע צימערן. די ייִדישע בהלה האָט אַהער נישט דערגרייכט און דער דרויסנדיקער בייזער אָנזאָג פֿון אַ פֿינצטערן שטורעם האָט זיך נישט אָנגעשלאָגן אין דעם שוועל פֿון איר אָפּגעצוימטער דירה.

ערשט דער דייַטש, וואָס האָט הייַנט אויפֿגעפּראַלט ביי איר די טירן, האָט די אַלטיטשקע אויפֿגעוועקט פֿון דער פֿאַרגליווערטקייט און זי דערמאָנט, אַז, אייגנטלעך, איז זי דאָך אַ ייִדישע און אַז איצט זיינען געקומען שווערע, שווערע צייטן פֿאַר איר און פֿאַרן גאַנצן ייִדישן פֿאָלק.

און כאָטש די אַלטיטשקע האָט זיך דורך די צענדליקער יאָרן פֿון איר לעבן געפֿילט אָפּגעריסן פֿון ייִדישקייט און ייִדן, האָט זי דאָך

אויפֿגענומען דעם פלוצימדיקן גרויל מיט הכנעה און
איינגעבראָכנקייט, גראָד ווי עפעס אַן אומזעבאַרער פֿאַדעס וואָלט זי
געהאַלטן די אַלע יאָרן פֿאַרבונדן מיט איר פֿאַלק. זי איז איצט
געגאַנגען אויף דער גאַס מיט עפעס אַזוי פֿיל מענטשן, וואָס האָבן
געהאַט ווייטע, פֿרעמדע פנימער. זי האָט דערקענט די דאָזיקע
פנימער פֿון די אַמאָליקע יונגע יאָרן אירע, פנימער אַרומגערינגלט
מיט שוואַרצע, צעפלאַשעטע, ייִדישע בערד און אויף די קעפּ –
קליינע, רונדיקע היטעלעך, פֿון וואָס דער מאַן אירער יאָקוב שימאָן
טעמקין פֿלעגט אַזוי פֿיל אַפלאַכן בעת זיין לעבן. ייִדן אין קאָפּאַטעס,
ווייבער אין שייטלען און אין שטערנטיכלעך האָבן געשלעפט זייערע
קינדער ביי די הענט. אַנאָ יאָקאָוועוואָ טעמקין איז איצט
געגאַנגען מיט עפעס אַ פֿריידיקער וואַרעמקייט אין איר קאַלט
האַרץ, אַנגעלענט אויף דעם שטעקעלע מיט דער זילבערנער גאַלקע
און מיט דער לינקער האַנט געפֿירט דעם הונט ניקין. די
דורכלויפֿנדיקע ייִדן האָבן אויף איר מיטן הונט צוגעוואָרפֿן פֿון דער
זייט בייזלעכע בליקן. ניקי איז די גאַנצע צייט געגאַנגען מיט אַן
אַראָפהענגענדיקן קאַפּ און אויסגעלאַשענע אויגן. ערגעץ פֿון המון
האַט זיך אַרויסגעשאַרט אַ קליין, געפֿלעקט הינטל, צוגעלאָפֿן צו
ניקין, אַרויפֿגעלייגט אויף אים זיין האַלדז, ווי עס וואָלט געזוכט ביי
אים טרייסט, און ביידע הינט זיינען שוין איצט געגאַנגען איינער נעבן
צווייטן. אַריינקומענדיק אין אַ צווייטער גאַס, האָט ניקי דערפֿילט די
פֿרעמדע סביבֿה. עס איז געווען אַ שלעכט-ברוקירט געסל, מיט
אַפֿענע לעכער, און דער געדראַנג איז דאָ געווען אַ גרעסערער. ער
האַט זיך קוים אַרויסגעפלאַנטערט פֿון צווישן די טויזנטער בייזע
פֿיס. מען האָט אים געטראָטן אויף די לאַפּעס און איין מאָל איז זיין
באַלעבאַסטע שיר נישט אומגעפֿאַלן. די אַלטיטשקע האָט
אויפֿגעהויבן העכער דעם קאַפּ און זיך דערזען טראָגן דורך אַ
ריזיקער מאַסע פֿון ייִדן. זי האָט מיט איר האַנט פֿעסטער
צוגעדריקט דאָס קייטעלע צו זיך און יעדעס מאָל באַשיצט ניקין פֿון
אַ זייטיקן טריט. נעבן איר איז שוין איצט דער הונט געגאַנגען אליין
מיט אַן אַראָפהענגענדיקן, טרויעריקן קאַפּ. דינע, פֿייכטע שנישטערן
האָבן זיך געדרייט אין דער לופֿט, נישט געוואָלט אַראָפּפֿאַלן אויף
דער ערד און זיך געזעצט אויף ניקיס גראָער, איינגעוויקלטער פֿעל.

* * *

ס'איז געווען אַ שמאַל, אָרעם געסל אין דעם באַלוטער העק פֿון פֿורמאַנעס, טרעגער און דאַרע ייִדישע גאַסן-מיידלעך, וווּ די אלמנה אַננאָ יאַקאָוולעוונאַ טעמקין איז אַריינגעפֿאַלן מיט איר הונט. זי איז דאָ אָנגעקומען מיט אַ מחנה פֿרעמדע מענטשן, וואָס האָבן זיך באַלד צעלייגט אין אַ ליידיקער גרויסער שאַפֿע. די ייִדישע גאַסן-מיידלעך האָבן אַקעגנגעטראָגן גוט, ווייס געבעקס. ס'זיינען געווען די ערשטע טעג, וואָס די געוועלבלעך זיינען געווען נאָך איבערפֿולט מיט שפּייז, ערשט שפּעטער האָט דער גאַנצער באַלוטער שטח געזאַלט אָפּגעצוימט ווערן פֿון דער אַרומיקער וועלט. די אלמנה איז געזעסן אין דער שאַפֿע, אָנגעלענט אויף דער זילבערנער גאַלקע, מיט איר צעשוּיבערטן, גראָען קאַפּ, בעת ניקי האָט, אַן אויסגעצויגענער ביי אירע פֿיס, איינגעזאַפט אין זיך דעם בייזן געטומל פֿון פֿרעמדע מענטשן.

ס'האָט געדויערט ביז שפּעט אין דער נאַכט, ביז אַלע פֿון דער שאַפֿע זיינען איינגעקוואַרטירט געוואָרן אויפֿן הויפֿל. די אלמנה אַננאָ יאַקאָוולעוונאַ איז אָנגעקומען צו דער הויכער רויזע אין דער פֿאַציאַטקע. די הויכע רויזע האָט זיך געוואָרפֿן און בשום אויפֿן נישט געוואָלט אַריינלאָזן דעם הונט. „כ'האַב גענוג, אַז כ'נעם אַריין אַ משומדת – האָט זי אַן אויפֿהער געשרייען – צו וואָס דאַרף איך נאָך אַן אַלטן, קראַנקן הונט אויף מיין קאַפּ?“

אַננאָ יאַקאָוולעוונאַ איז געשטאַנען אויפֿן שוועל פֿון דער פֿאַציאַטקע, דער הונט נעבן אירע ציטערדיקע פֿיס און פֿון ביידנס אויגן האָט געשלאָגן אַ פֿייכטעלעכער אָפּגלאַנץ פֿון מענטשישער און הינטישער פֿאַרלוירנקייט.

– שטיל... שטיל... שטיל... – האָט איר אַלטע געלע האַנט געציטערט און זיך אַראָפּגעלאָזט איבער ניקיס אַראָפּגעזונקענעם קאַפּ.

דאָס צימערל, וווּ די הויכע רויזע האָט געווינט, איז געלעגן אונטער שיפֿן דעכל. הינטער אַ קאָלירטן פֿאַרהאַנג איז געשטאַנען אַ נידעריק, צעטראָטן סאַפֿקעלע, פֿאַרוואָרפֿן מיט אַ טוץ געלע און רויטע קישעלעך. ס'איז איצט געווען טריבלעך-פֿינצטער אונטערן בעליק. פֿאַרן פֿענצטער איז געשטאַנען די באַלוטער פֿרעמדע נאַכט, צעדריוולט מיטן ערשטן פֿראַסטיקן זילבער. אין די קראַמע ליכט-

פאסן פֿון פֿאַציאַטקע-פֿענצטערל האָט דאָס נאַכט-זילבער זיך געקייטלט און געפֿאלן אויף די שויבן אין טאַנצנדיקע, ווייסע שטערן.

די אלמנה מיטן הונט האָבן באַקומען אַ ווינקל אַ פֿינצטערן, אַן עקיקן, וווּ אַ טוכלע וואָרעמקייט האָט זיך געהאַלטן אין חלל, ווי די וואָרעמקייט פֿון אַ פֿאַרמאַכטן קעלער. אין דער פֿאַציאַטקע איז עפעס תמיד געשטאַנען אַ זויערלעכער אוויר פֿון זינד, תאווה און בייז. די אַלטע האָט נישט געוויסט, וווּ זי איז אַריינגעפֿאלן. עס איז איר סײַ ווי געווען אַלץ איינס. זיי האָבן זיך ביידע, די אלמנה מיטן הונט, אַראָפּגעלאָזט אינעם ווינקל און געזעסן לאַנג אין דער פֿינצטער, ווי גרויסע, פֿאַרגליווערטע שאָטנס פֿון פֿאַרשטאַרבנע. פֿון צײַט צו צײַט האָט בלויז ניקי פֿאַרלייגט זײַן קאַפּ אויף דער אַלטערס קני און פֿון דעם פֿינצטערן ווינקל האָט זיך געטראָגן אַ ווייכער, הינטישער געוואָי, לאַנג און צעצויגן, ווי דאָס געוויין פֿון אַ קראַנקן, פֿאַרלאָזטן מענטשן.

שפעטלעך בײַ נאַכט, אַז די אַלטע מיט ניקין האָבן זיך אויסגעצויגן אינעם ווינקל איבער אַן אַלטן צוגעוואָרפֿענעם מלבוש, האָט די הויכע רויזע זייער געדיכט פֿאַררוקט דאָס פֿירהענגל, וואָס האָט געטיילט דאָס אַלטע סאָפֿקעלע פֿון דעם רעשט חדרל. דאָס נאַכט-לעמפל אויף דער וואַנט האָט זיך שוואַך געטוקט און אַ רויטלעך, בייז פֿלעמל האָט געלעקט די טוכלע פֿינצטערניש פֿון אַרום.

ערשט איצט, אַז ס׳איז געוואָרן זייער שטיל, האָבן זיך אין דער טונקלקייט פֿון דעם שוועל באַוויזן ברייטע, פֿלאַטערנדיקע שאָטנס פֿון מענטשן. די שאָטנס זײַנען אַריין איינציקווייז, געבליבן שטיין אַ רגע אויף דעם שוועל, זיך אַרומגעקוקט און פֿאַרשוונדן הינטער דעם רויטן פֿאַרהאַנגל. אין פֿינצטערן קאָרידאָרל, הינטער דער טיר, האָבן זיך דערווייַל געזאַמלט אַנדערע שאָטנס און געוואָרט, די טיר זאָל זיך עפֿענען. זיי האָבן לאַנג נישט געוואָרט. מיט אַ שדיש געײַל זײַנען די שאָטנס אַרויסגעשפרונגען צוריק פֿון הינטערן פֿאַרהאַנגל און פֿאַרשוונדן דורך דער פֿאַציאַטקע מיט די פֿינצטער שטיגן אַראָפּ.

די אלמנה האָט שוין געדרימלט. טייל מאָל האָט זי זיך איבערגעוועקט און אַרומגענומען דעם וואָרעמען האַלדז פֿון ניקין. די גאַנצע צײַט האָט דער הונט געזעגט אין זיך אַ ווייך, הינטיש

כאַרכלען. יעדעס מאָל, אַז די טיר האָט זיך געעפֿנט און אַ שאָטן איז אַרונטערגעלאָפֿן הינטערן פֿאַרהאַנגל, פֿון וואָנען ס'האָט זיך באַלד אַרויסגעוויקלט אַ דין, מכשפֿהדיק געלעכטערל פֿון דער הויכער רויזע, – האָט ער אויף סיניי אָנגעהויבן ציען זיין הינטישן געוואָי פֿון דער פֿינצטער אַרויס. דאָס וואָרטשען פֿון הונט האָט די הויכע רויזע גערייצט. זי איז איצט געשטאַנען אַ האַלב-נאַקעטע ביים אויפֿגעפֿראַלטן פֿאַרהאַנגל און, פֿאַכענדיק מיט אירע הענט, געשרייען צו דער אלמנה אין ווינקל אַריין:

– מאַדאַמשי... אַ בראָך איז צו אייך!... אפֿשר וועט די מאַדאַם אַ ביסל אַרויסגיין מיטן כלבֿ אויפֿן גאַניק?... ער פֿאַריאַגט דאָך מיר אַלע... צו אַל די שוואַרצע יאָר... כּוועל אים אָפּסמען, דעם כלבֿ...

די איבערגעוועקטע אלמנה האָט זיך דערשראָקן פֿאַר דער הויכער רויזעס אָפּגעדעקטער נאַקעטקייט, פֿון וואָנען ס'איז געגאַנגען אַ קיצלדיקער, בייזער גערוך.

– ש-ש-ש – האָבן אירע ליפֿן בלויז שוואַך אַרויסגעפֿליסטערט – ש-ש, טייערינקע, ש-ש-ש, טייערינקע... ש-ש-ש...

זי האָט זיך אויפֿגעשטעלט פֿון ווינקל, אָנגענומען ניקין פֿאַרן קאַפּ און אַרויס.

דורכן שמאָלן, פֿינצטערן קאָרידאָרל זיינען זיי ביידע, די אלמנה מיטן הונט, שטיין געבליבן אויפֿן ליידיקן גאַניקל. אונטער זיי איז געלעגן אַ קנויל פֿון פֿינצטערע באַלוטער געסלעך. ס'איז געווען שטאַק-פֿינצטער. דער ווינט האָט נאָך אַהער געטראָגן און צעשפּרייט אַ גראַע, שיטערע וויסקייט פֿונעם נאַכט-שניי, וואָס האָט זיך נאָך אַלץ געדרייט אין חלל. פֿון דרום-זייט פֿון שטאַט האָבן אַהער געבלינצלט דורכן נאַכט-נעפל די אָנגעצונדענע עלעקטרישע גאַסן-לאַמפֿן אויף די הויכשטאַקיקע בנינים פֿון דער שטאַט. די אלמנה האָט געקוקט אין די דאָזיקע ווייטע פֿלעמלעך, וואָס האָבן זיך געלאָשן און פֿון סיניי אָנגעצונדן דאָ און דאָרט, ווי רויט-אָנגעצונדענע אויגן.

זי האָט זיך אַראָפּגעבויגן צו ניקין און מיט אַ ווייכן קול אים געפֿליסטערט איבערן קאַפּ:

– זעסט? – אָט דאָרט... דאָרט... ניקי... אונדזער היים... אונדזער
גאָס... אונדזער שטאָט...

דער הונט האָט אויפֿגעהויבן זײַן קאָפּ, געשטעלט זיך אויף די
הינטערשטע פֿיס און געקוקט אין דער פֿינצטערניש אַרײַן. אַ רגע איז
ער אַזוי געשטאַנען, אַרומגענומען מיט דער אלמנהס אָרעם. פלוצים
האָט ער זיך געלאָזט אין אַ לאַנגן, אויסגעצויגענעם וויען. דער
גוואַלד האָט אַ ריס געטאָן דעם פֿינצטערן הימל ווי אַ בליץ, זיך
צעשלענגט אונטער די וואַלקנס און דערנאָך זיך אויסגעלאָשן אין
דער קאַלטער פֿינצטערניש פֿון דער ערד.

* * *

צו מאַרגנס, ווי נאָר ס'האָט געגראָט אויף טאָג און די אלמנה אַננאָ
יאַקאָוולעוואָ טעמקין האָט זיך אַ דערפֿרוירענע אויפֿגעכאַפט פֿון
איר ווינקל, – איז דער הונט מער שוין נישט געווען. וווּ ער איז
פֿאַרשווינדן האָט קיינער נישט געוואָסט. די הויכע רויזע, וואָס האָט
געהאַלטן אין איין שרייען, אַז דאָס איז נישט קיין הונט, נאָר עפעס
אַ שד, האָט אַפֿילו נישט געהערט, ווען דער הונט זאָל האָבן אַרויס
פֿון שטוב. אַ גאַנצן טאָג איז ער נישט געווען. ערשט קעגן אַוונט האָט
זיך אין דער טיר דערהערט אַ דראַפּען. ער איז אַרײַנגעפֿאַלן אין
ווינקל אַ צעיאַכמעטער, מיט רינענדיקן שוים פֿון דער
אַרויסהענגענדיקער צונג, און זיך געוואָרפֿן אין דעם שוים פֿון דער
איבערגעשראַקענער אלמנה.

ניקי איז געלעגן אויף איר אַלטער קני און אין גאַנצן געצאַפֿלט פֿון
עפעס אַ פֿריידיק-פֿלאַמענדיקער, הינטישער גערירטקייט. די אלמנה
האָט אַרומגענומען זײַן ציטערדיקן קאָפּ און לאַנג געקוקט אין זײַנע
פֿייכטלעכע אויגן-אַפֿלען ווי אין צוויי אַיינגעראַמטע קוועלעכלעך. זי
האָט נישט פֿאַרשטאַנען, וואָס מיטן הונט איז געשען. ער האָט
אַרײַנגערעוועט אין זיך שטומערהייט, אין זײַן הינטישן שטום-לשון
האָט געצאַפֿלט אַ נישט-אויפֿגעבונדן חיהש וואָרט, אַ קנויל פֿון
היזעריקע קולות, וואָס האָט געזוכט אַן אופֿן ווי אַזוי דעם אַלטן,
אַריבערגעבויגענעם מענטשן צו דערציילן, דערציילן, אַזוי
ווי עס טוט דאָס אויסגעפֿורעמטע וואָרט פֿון דער מענטשלעכער צונג.
זײַן גאַנצע פֿעל האָט געציטערט און דוכט זיך, אַז זײַן שמאָל הינטיש

פנים האָט געהאַט די פֿאַרקרימטע תנועה פֿון אַ הינטיש כליפען. אָבער דאָס איז נישט געווען קיין וויינען, נאָר גיכער אַ טאַמלדיק העשען פֿון פֿרייד און טרייסט. ער האָט אַלע וויילע אויפֿגעהויבן זיינע פֿאַדערשטע פֿיס און זיי דערלאָנגט דער אַלטער אויף אירע קני. די אלמנה האָט זיי אַרומגענומען מיט אירע פֿינגער, זיך נענטער אַריבערגעבויגן איבער אים, זיי צוגעטראָגן צו אירע אַלטע, פֿאַרוועלקטע ליפֿן און לאַנג, לאַנג, מיט פֿאַרמאַכטע אויגן, געבליבן ליגן איבער זיי מיט אַ געזונקענעם קאַפּ...

עס איז געווען אויסטערליש דאָס אַלץ. אין דער פֿינצטערניש פֿונעם ווינקעלע איז די אלמנה לאַנג געזעסן אַרומגענומען מיטן הונט, בעת דאָס נאַכט-לעמפל, וואָס האָט אַ גאַנצן טאָג געברענט מיט אַ דערשראָקן, אַראָפֿגעלאָזט קנויטל הינטערן פֿאַרהאַנגל, האָט געוואָרפֿן אַ רויטלעך-געשפענסטיק געוועב איבער די טונקעלע ווענט. אויפֿן בעליק האָט זיך געוויגט אין אַ נעץ פֿון טאַנצנדיקע שאַטנס די שאַרפֿע, שמאַלע שפיציקייט פֿונעם הונטס קאַפּ, אַן איינגעראַמטן אין ער אלמנהס דלאָניעס.

ניקיס אַנטלויפֿן פֿון שטוב איז נישט געווען קיין איינמאָליקע געשעעניש. צו מאָרגנס איז ער ווידער נעלם געוואָרן אויף אַ גאַנצן טאָג און ערשט צוריקגעקומען קעגן אָוונט. דאָס האָט זיך איבערגעחזרט אַזוי טאָג נאָך טאָג. קיינער האָט נישט געוויסט, וווּ דער הונט ווערט פֿאַרשווינדן.

אין דער זעלבער צייט איז דאָס געווען, ווען דער דייטש האָט אויפֿגעשטעלט אַ צוים אַרום געטאָ. דינע, שטעכיקע דראָטן האָבן אָפֿגעצוימט די באַלוטער געסלעך פֿון דער שטאָט. קיין מענטש האָט שוין נישט געקענט נישט אַריין און נישט אַרויס. אָבער ניקי פֿלעגט פֿונדעסטוועגן ווייטער פֿאַרשווינדן יעדן טאָג און צוריקקומען ערשט מיט דער אָוונט-דעמערונג.

אין מאָל איז ניקי צוריקגעקומען ווי תמיד אַ צעיאַכמערטער, און בעת די אַלטע האָט אַרויפֿגעלייגט אירע הענט אויף זיין קאַפּ, האָט זי זיי גיך צוריקגעכאַפט: אירע דלאָניעס זיינען געווען פֿול-פֿאַרקלעפטע מיט בלוט. די פֿעל אויף זיין רוקן איז געווען צעשפּאַלטן און צעראַצט פֿון ווינדן. ער האָט ווי תמיד אַוועקגעלייגט זיינע לאַפּעס אויף איר

שוים. זיינע אויגן-אפּלען זיינען דאָס מאָל געווען רויטלעך-
אַנגעצונדענע און נאָר גרינע פֿלעמלעך האָבן זיך געצונדן און
אַרומגעטאַנצט אין די שוואַרצע וואַסערלעך פֿון זיינע אפּלען.

איינס נאָך איינס האָט די אלמנה געלייגט נאָסע טיכלעך אויף די
אָפּענע ווונדן פֿון דעם הונטס פֿעל. אין דער פֿינצטערניש, וווּ די
אלמנה מיטן הונט האָבן געהאַט זייער געלעגער, איז פּלוצים
אויפֿגעגאַנגען אַ העלע, טרייסטנדיקע ליכטיקייט. ערשט איצט האָט
זי געוויסט: דער הונט גנבֿעט זיך דורך די דראָטן... יעדן טאָג לויפֿט
ניקי אין שטאָט אַרײַן... יעדן טאָג לויפֿט ער אַהײם... זי האָט אָן
אויפֿהער געלייגט די טיכלעך און געוואָשן פֿון אים דאָס וואַרעמע
בלוט. די הויכע רויזע אַליין האָט געהאַלטן אין איין צוטראָגן שעפֿן
מיט וואַסער. דאָס בײַזע האַרץ, וואָס זי האָט געטראָגן די גאַנצע
צײַט צום הונט, איז מיט אַ מאָל פֿאַרשוונדן. איר האַרץ האָט
אויפֿגעטײעט מיט רחמנותדיקער וואַרעמקײט צו שטומער
באַשעפֿעניש. זי האָט אַרויסגעצויגן פֿון דער קאַמאַדע אַ ווייס, קורץ
העמדל, עס צעריסן אויף שמאַלע פּאַסן און פֿון ערגעץ אַ שופֿלאַדל
אויסגעזוכט אַ זאַלב, וואָס איז גוט פֿאַר מענטשישע ווונדן. זי האָט
אַנגעשמירט די צעריסענע העמד-פּאַסן מיט דער זאַלב און דערנאָך
אַנידערגעקניט אינעם ווינקל נעבען ניקין. זי האָט אַנגעהויבן
אַרומבינדן די צעריסענע ווונדן פֿון הונטס פֿעל. יעדע רגע האָט ניקי
אויסגעדרײט צו איר דעם קאַפּ. זיינע אויגן זיינען געווען פֿולע,
איבערגעלאָפֿענע מיט אַ וואַרעמער פֿײַכטקײט. ער האָט לאָנג נישט
אַוועקגענומען פֿון איר די אויגן. פּלוצים האָט זיך די הויכע רויזע
פֿאַר עפּעס דערשראָקן. ס׳איז איר געוואָרן קיל אונטערן האַרץ. אַ
יענערוועלטיקער פּחד האָט אַ פֿלאַטער געטאָן איבער איר פנים מיט
אַ קאַלטן, פֿאַרגלאָזטן אַטעם. זי וואָלט געשווירן בײַ אַלץ, וואָס איז
הייליק, אַז בעת זי האָט אַרומגעבונדן זיינע אָפּענע ווונדן, האָט דער
הונט דעמאָלט געקוקט אויף איר מיט אַ טרויעריק, מענטשלעך
פנים. די אויגן זיינע, האָט זי באַשײנפֿערלעך געזען, זיינען געווען
איבערפֿולט מיט וואַרעמע, מענטשישע טרערן.

* * *

פֿון יענעם טאָג אָן, בעת די הויכע רויזע האָט מיט די אייגענע הענט
פֿאַרבונדן ניקין די אָפּענע, צעשניטענע פֿעל, וואָס איז אים געקומען

פֿון אדורכרייסן זיך דורך די דראָטן פֿון געטאָ-צוים, – פֿון דעמאלט אָן האָט זי זיך אויך אין גאַנצן געביטן צו דער אלמנה אַנאַ יאַקאָוולעוונאַ טעמקין. זי האָט אַראָפּגענומען דאָס פֿאַרהאַנגל, וואָס האָט געטיילט דאָס חדרל אויף צוויי, און מער איבער דעם שוועל נישט אַריינגעלאָזט קיין מאַנסבילן. זי האָט אַרויסגעבעטן די אַלטיטשקע פֿון איר פֿינצטערן ווינקל אַרויס טיפֿער אין חדרל אַריין. אַלע דריי, ביידע ווייבער מיטן הונט, זיינען געזעסן אויף דער נידעריקער סאָפֿקע. ניקי איז געלעגן אַרומגעבעט מיט די קאָלירטע קישעלעך און געזונקען אין אַ שוואַכן, זקנישן דרימל.

דאָס איז געווען אין דער זעלבער צייט, ווען דער דייטש האָט נאָכן אויפֿשטעלן דעם צוים גערופֿן די יידן אָפּצוגעבן זייערע הויז-חיות – די פֿערד, קי, ציגן און הינט. אין געטאָ האָבן בלויז געקענט בלייבן די צוויי אַלטע עגלה-פֿערד. די איינגעזעסענע יידן פֿון באלוט האָבן זינט דורות געהאָדעוועט די הויז-חיות און פֿון זיי געצויגן די אַרעמע, מאָגערע חיונה. דראָזשקאָזשעס און פֿורמאַנעס, מילך-הענדלער און טאָרג-שטייער, קאָטערינאַזשעס און שענק-יידן האָבן געמוזט אָפֿפֿירן די באַשעפֿענישן, וואָס זיינען דאָס גאַנצע לעבן מיט זיי מיטגעוואָקסן אין די ענגע הויפֿלעך פֿון באלוט, אין די קעמערלעך און אין די פֿינצטערע קי- און פֿערד-שטאַלן. מ'האָט אויסגעשפּאַנט די פֿערד, דאָס לעצטע מאָל אַרומגענומען זייערע וואָרעמע העלדזער אין דער טונקעלער שטאַל, אַרויסגעפֿירט די טרויעריקע, יידישע קי און די דערשראָקענע ציגן. יידן האָבן געפֿירט איבער די געסלעך די שיינע קאָשטאַנעס, בעת די גאַנצע משפּחה איז פֿון הינטן נאָכגעגאַנגען טריט ביי טריט, געבראַכן די הענט, ווי זיי וואָלטן באַגלייט אַ טויטן אויפֿן ריינעם פֿעלד אַרויס. ווייבער האָבן געשלעפט ציגן און קי, וואָס האָבן, דערשראָקענע און איינגעשפּאַרטע, נישט געוואָלט זיך רירן פֿון אָרט. זיי האָבן זיך דווקא געריסן צוריק אין געטאָ אַריין. נאָך זיי האָבן יידן געפֿירט אויף שנירלעך און קייטעלעך נידעריקע, דאָרע באלוטער הויף-הינט, געפֿלעקטע פּודעלס מיט אַראָפּהענגענדיקע טרויעריקע אויערן און שוואַכע, פּראָסטע שטום-הינטלעך מיט אָפּגעהאַקטע עקן. יידן האָבן זיך געטרייסט, אַז בייס דייטש וועלן די באַשעפֿענישן האָבן אַ בעסערע פֿיטערונג ווי אין געטאָ: די פֿערד און די קי גייען גלייך אין שטאַט אַריין, נאָר בלויז די הינט, נעבעך, צעשיסן זיי באַלד אויפֿן פֿעלד, הינטערן מאַרק....

באלד פֿאַר טאָג האָט די הויכע רויזע אַרױפֿגעװאָרפֿן אויף זיך אַ שװאַרץ, צעריסן שאַלעכל, מיט לאַנגע, שיטערע צױטן, בעת די אלמנה אַננאָ יאַקאָוולעװנאַ האָט, נישט אויסריידנדיק קיין װאָרט, מיט איין האַנט אַנגענומען דאָס קײטעלע פֿון ניקיס האַלדז און מיט דער צװײטער דאָס שטעקעלע מיט דער זילבערנער גאַלקע. זיי האָבן זיך ביידע געגרייט אַפֿצופֿירן דעם הונט אויפֿן מאַרק אַרױף. די הויכע רויזע האָט זיך יעדע רגע אַ כאַפּ געטאָן פֿאַר די באַקן און באַהאַלטענערהײט געהעשעט. די אלמנה האָט געהאַט די האָר צעשוּבערט, גראַע און אויסגעלאַשענע, װאָס זײַנען איר אַריבערגעפֿאַלן איבערן װײַסן, טױבלעכן פנים.

פֿאַר דער אַלמנה איז דאָס אַפֿגעבן דעם הונט געקומען אַזוי פלוצים, אַז זי האָט אין דער ערשטער רגע, נאָך דעם װי די הויכע רויזע האָט איר מיט קולות אַרײַנגעשרייען אין טױבן פנים אַרײַן װעגן דעם אומגליק, – זיך אַנגעכאַפֿט פֿאַרן קאַפּ און אַזוי אַ פֿאַר מינוט שטיין געבליבן מיט די האָר פֿאַרוויקלט אין אירע פֿאַרוועלקטע פֿינגער. די הויכע רויזע האָט געמײנט, אַז די אַלטע איז אַפֿגעשטאַרבן, אַט אַזוי שטײענדיק מיט די פֿינגער פֿאַרוויקלטע אין אירע האָר. דער אַלמנהס אויגן האָבן אַפֿילו נישט קיין בלינצל געטאָן. זי איז געשטאַנען אַן אײַנגעגליווערטע און קאַלטע. דער הונט האָט געלאָזט מיט זיך אַלץ טאָן. ער האָט זיך אַראָפֿגעלאָזט צופֿוסנס איר און אויסגעצױגן זײַן שפיציקן קאַפּ. אַ צעשפּאַלטענער שלוכץ איז פֿון זײַן מויל אײַנגעזונקען אין קאַלטן דיל פֿון דער פֿאַציאַטקע.

ביידע װײַבער האָבן זיך געלאָזט גיין דורכן הויפֿל, ניקי אין דער מיט אויפֿן לאַנגן קײטעלע. אַ שטעכיקער שניי האָט זיך אַראָפֿגעלאָזט מיט דינע, קילע נאָדלען און געשטאַכן די הויט פֿון די הענט, פֿון פנים און פֿון ניקיס פֿעל. ס'איז געװען קאַלט און פֿראַסטיק. כאַטש ס'איז ערשט געװען דער באַגינען, האָט שוין געהאַנגען אין געטאָ אַ פֿאַרהאַנג פֿון דעמערונג און טונקלקײט פֿון דער נאָענטער נאַכט, װאָס פֿאַלט דאָ אַראָפּ פלוצים און בײַז.

די הויכע רויזע האָט, גײענדיק, די גאַנצע צײַט זיך געביסן די ליפֿן. זי האָט זיך נישט געקענט מוחל זײַן, װאָס זי האָט אַנומלט געשרײַען, אַז זי װעט דעם הונט אַפֿסמען. זי האָט אַרױסגעקוקט פֿון דעם שװאַרצן, אײַנגעהילטן שאַל און בלוז געזען אַ האַלב טױט פנים פֿון

דער אלמנה. ניקי האָט נאָך געהאַט אויף זיך די צעשניטענע העמד-
פּאַסן אַרומגעוויקלט אַרום זיין רוקן.

אַז זיי זיינען צוגעקומען נענטער צום מאַרק, זיינען פֿון אַלע געסלעך
אַרום שוין געגאַנגען ייִדישע קינדער און געפֿירט אויף שנירלעך און
קייטלעך די דאַרע, איינגעפֿאַלענע הינט. אויפֿן מאַרק איז געווען אַן
אָפּגעצוימט אָרט, וווּ דער דייַטש האָט געזאַמלט טאַקע די הינט. די
פֿערד און קי האָבן די דייַטשן איבערגעגעבן צו פֿאַלקס-דייַטשלעך
אָפּצופֿירן אין שטאָט אַרײַן. די פֿאַרזאַמלטע הינט אויפֿן אָפּגעצוימטן
שטיקל ערד האָבן אַרויסגעקוקט דורך די דראָטן אין געטאָ אַרײַן,
זייערע אויגן זיינען געווען וואַסערדיקע. אַ שאַטנהאַפֿטיקער פּחד
האַט געגליווערט אויף זייערע דערשראָקענע, שפיציקע מיילער, ווי
אויף מענטשישע פּנימער, וואָס בייגן זיך איבער אַן אָפּענעם קבֿר.

נעבן טירל, וואָס האָט געפֿירט צום אָפּגעצוימטן שטיקל פּלאַץ מיט
די הינט, איז געשטאַנען אַ דייַטש. ער האָט פֿון יעדן אָפּגענומען זיין
הונט, אויפֿגעפּראַלט דאָס טירל, אַ שטויס געטאָן דעם הונט מיטן
שפיץ פֿון זיין שטיוול – און שוין איז דער הונט געווען אינעווייניק אַן
אָפּגעצוימטער. זעלטן אפֿילו האָט אַזאַ הונט זיך צעבילט אויפֿן
דייַטש. עפעס אַ פּלוצימדיקע געליימטקייט און אָנמאַכט האָט אין
זיי אָפּגעטויט זייער הינטישן כּעס און מרידה. אפֿשר איז עס געווען
דערפֿאַר, וואָס צו זיי איז דערגאַנגען איצט דער ריח פֿון טויטן-פֿעלד,
ווי עס דערגייט צו יעדן בֿעל-חי דער אומפֿאַרמיידלעכער אָנגסט-
צאַפל פֿאַרן נאָענטן טויט.

ווען די אלמנה מיט דער הויכער רויזע זיינען צוגעקומען מיט ניקין,
איז שוין דאָס אָפּגעצוימטע שטיקל אָרט געווען פֿול מיט ייִדישע
הינט. זיי האָבן זיך אַלע אינעווייניק געהאַלטן אין איין קרייז, צו
צוויי און צו דריי, אַרויפֿלייגנדיק די קעפּ איינער אויפֿן צווייטן. אפֿשר
האָבן זיי עס געטאָן מחמת דער קעלט, וואָס איז גערונען פֿון הימל
אַראָפּ. אַ קליינער טייל פֿון זיי איז געשטאַנען בײַ די דראָטן און
געפרוּווט מיט זייערע אויסגעשטרעקטע פֿיס צוריקרייסן זיך. זיי
האָבן זיך, אָבער, שנעל צוריקגעכאַפט מיט אַ קינדיש וויען,
דערפֿילנדיק אויף די לאַפּעס די קלעפּיקייט פֿון בלוט. די דראָטן
האָבן געהאַט שפיציקע, פֿאַרזשאַווערטע צויטן, וואָס האָבן זיך
געהויבן אַרויף-צו, ווי שאַרפֿע, קליינע מעסערלעך.

די אלמנה מיט דער הויכע רויזע זיינען שטיין געבליבן פֿאַרן דייטש. ער האָט געוואַרט, אַז די אַלטע זאָל אַרויסלאָזן פֿון דער האַנט דעם קייטעלע. זי האָט, אָבער, די אלמנה, אַנשטאָט אַפצולאָזן דאָס קייטעלע פֿון דער האַנט, נאָך פֿעסטער עס אַרומגעוויקלט ביי איר האַנט-געלענק און אויף העכער איבערן גראָבן פֿלייש. זי האָט עס געטאָן מיט פֿאַרשלאָסענע אויגן, אַזוי ווי עס טוען ייִדן בעת אַרומוויקלען די תּפֿילין-רצועות אויף די הענט. דער דייטש האָט אַ ריס געטאָן דעם קייטעלע. די אלמנה האָט זיך אַ רגע אַ וואַקל געטאָן אויף אירע אַלטע פֿיס, בעת ניקי האָט זי שוין איצט געצויגן דורכן טירל אינעווייניק אַריין. די אַלטע האָט זיך געלאָזט פֿירן פֿון אים. הינטער איר האָט דער דייטש מיטן שטיוול פֿאַרקלאַפט דאָס טירל. זיין הוילער בלעכערנער געלעכטער האָט זיך לאַנג געפֿאַליעט איבער די דראָטן.

די הויכע רויזע האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן פֿאַרן קאָפּ און געמאַכט אַ גוואַלד.

זי האָט געזען, ווי די אלמנה איז אין דרינען געשטאַנען אַרומגערינגלט מיט אַ כאַפּטע הינט און נאָך אַלץ געפֿירט ניקין ביים קייטעלע. אין איר לינקער האַנט האָט זי געהאַלטן דאָס שטעקעלע מיט דער זילבערנער גאַלקע און עס געטראָגן הויך איבער די הינטס קעפּ. זי איז אַזוי געשטאַנען מיטן אויפֿגעהויבענעם שטעקעלע און מיט אַ צעשויערטן קאָפּ האָר אין סאַמע מיטן פֿון די הינט, וואָס האָבן זיך געלייגט צו אירע פֿיס. זי האָט אויסגעזען, אַננאָ יאַקאָוולעוונאַ, ווי אַ פּאַסטעך, אַרומגערינגלט מיטן אַ סטאַדע. אַ טייל הינט האָבן אויפֿגעהויבן זייערע טרויעריקע קעפּ און געקוקט דער אַלטער אין פנים אַריין. ניקי אַליין איז געווען רויק. זיין רוקן איז נאָך געווען אַרומגעבונדן מיט די ווייסע העמד-פּאַסן. פֿון צייט צו צייט האָט ער אויפֿגעהויבן זיין קאָפּ צום טירל, צו דער הויכער רויזען, וואָס איז געשטאַנען אַ געליימטע און זיך געקניפט דאָס דערשראָקענע פנים.

זי האָט דערזען, אַז ניקי איז צווישן אַלע הינט געווען דער העכסטער און עלצטער. די איבעריקע הינט האָבן מן הסתם באַלד דערפֿילט זיין חשיבֿות. זיי האָבן אים אַרומגערינגלט פֿון אַלע זייטן, געקוקט אין די אויגן אַריין ווי אַן אַלטן, קלוגן טאַטן.

די אלמנה איז געוואָרן מיד. זי האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די קני
אינעם שניי. מען האָט זי איצט קוים, קוים אַרויסגעזען צווישן דער
כאַפטע הינט. דער שניי איז געפֿאַלן העפֿטיקער מיט ברייטע,
ציטערדיקע שטערן. דער ווייסער קאַפּ האָר פֿון דער אלמנה האָט זיך
אַפּגעטיילט מיט זיין צעיושעטער ווייסקייט ווי אַ בלענדנדיק, רונדיק
רייפֿל ביים קאַפּ פֿון אַ הייליקער.

די הויכע רויזע האָט נאָך געזען, ווי פֿון דער צווייטער זייט האָט זיך
אויפֿגעפּראָלט ס'טירל און עמעצער האָט אָנגעהויבן אַרויסיאָגן די
הינט צום פֿעלד צו. די אלמנה האָט זיך אויפֿגעשטעלט, זיך
אָנגעלענט אינעם שטעקעלע מיט דער זילבערנער גאַלקע און זיך
געלאָזט מיט ניקין גיין די ערשטע צום פֿעלד צו...

די הויכע רויזע האָט שטאַרקער אַרומגעוויקלט דאָס שוואַרצע
שאלעכל אַרום איר קאַפּ. זי האָט נישט געוואָלט הערן די טעמפע,
בלעכערנע קלעפּ: דאָס האָבן דערווייל שוין אויפֿן פֿעלד, נישט ווייט
פֿון דאַנען, שאַרפֿע רידלען געריסן די קאַלטע באַלוטער ערד. בלויז
דער ווינט האָט איבער די בלעכערנע רידלען, וואָס האָבן זיך געבויגן
איבער די שמאַלע, פֿינצטערע לעכער, געשפּילט זיין קאַלט נאַכט-
ליד.

1943

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿון עקיבא באַטקיי, נח מילער, לעאָנאַרד פּראָגער און רפֿאַל פֿינקל.

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager
All Rights Reserved